

КЉУЧНО ЗА
КОНКУРЕНЦИЈУ

РАВНОПРАВНИ
УСЛОВИ ЗА СВЕ УЧЕСНИКЕ
НА ТРЖИШТУ

КОМИСИЈА ЗА ЗАШТИТУ
КОНКУРЕНЦИЈЕ
РЕПУБЛИКА СРБИЈА

ТРЖИШТЕ је, по својим особеностима, понекад налик животу који се одвија око нас. Постоје они који су јаки и којима је циљ да увећају своју моћ, али и они слабији, који због злоупотребе такве моћи, губе могућност и право да под равноправним условима учествују на тржишту. Као и у животу, неопходно је обезбедити потребну заштиту и то не онима који су слабији, него могућности да и они учествују на тржишту, да би се, у крајњој линији, обезбедио најбољи резултат.

ЦИЉ заштите конкуренције је да обезбеди да сви на тржишту имају једнаке услове, односно да се интензивно бави усавршавањем механизма и применом алата којим ће спречити све савршеније облике повреда конкуренције. Управо то је и мандат Комисије за заштиту конкуренције Републике Србије – да својим деловањем утиче да на нашем тржишту сви учесници имају равноправне услове, како би се обезбедила корист за потрошаче. Јасно је да овај, изазован и тежак задатак Комисија не може да испуни, изолована од окружења – од самих тржишних учесника, других институција државе, али и медија.

ВОДИЧ који вам са задовољством представљамо, за циљ има упознавање шире јавности, првенствено медија, са појмовима специфичним за ову област. Жеља нам је била да шири јавност схвати особености „наше борбе“ за равноправне услове на тржишту, разуме изазове на које у тој борби наилазимо, али и да препозна и прикључи се напорима за стварање што бољег привредног амбијента, а тиме и бољег животног стандарда наших грађана.

Комисија за заштиту конкуренције

“ Где **нема** локалне конкуренције, народ илаћа **дуйлу цену** ”

Мајкл Е. Поршер
(2002)

АДВОКАСИ

(*engl. Advocacy*)

Не постоји адекватан превод овог термина на српски језик, мада га део јавности дефинише као јавно заступање или заговарање политике конкуренције. У најширем смислу односи се на промоцију „културе конкуренције“ и компетитивног амбијента. Подразумева све активности тела за заштиту конкуренције, усмерене на развијање свести о значају постојања ефективне конкуренције и потреби заштите конкуренције.

АНТИМОНОПОЛСКИ ЗАКОН СРЈ

Пропис донет маја 1996. године. Први пут се посебним законом уређује материја антимонополског права у СРЈ. Регулисао је два облика тржишног понашања и то : злоупотребу доминантног положаја и злоупотребу закључивања монополистичких споразума. Међутим, његова примена одложена је до оснивања Антимонополске комисије, 1998. године. Ступањем на снагу Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора, 4. фебруара 2003. године, престала је са радом Антимонополска комисија, а њену стручну службу је 1. јуна 2003. године преузело Министарство трговине, туризма и услуга Републике Србије, у којем је била организована као Одељење за антимонополске послове. Закон био на снази до 2005. године, када је усвојен први Закон о заштити политике конкуренције Републике Србије.

АНТИТРАСТ (*енгл. Antitrust*)

Односи се на поље права и политике конкуренције које обухвата како пра-

вила која се односе на рестриктивне споразуме, тако и она која забрањују злоупотребу доминантног положаја. Овај израз вуче порекло из такозваних „трастова“ (trusts), института англосаксонског права сличних задужбинама, у којима су се, крајем 19. века, поједини велики амерички индустријалци одрицали управљачких права у својим компанијама у корист именованих лица, која би доносила заједничке одлуке у „трасту“ за више компанија које су конкуренти на истом тржишту. „Трастови“ у овом смислу су претече данашњих картела.

АПСОЛУТНА ТЕРИТОРИЈАЛНА ЗАШТИТА

Пракса произвођача, односно добављача да обезбеди даљу продају својих производа само једном продавцу на одређеној територији, док је другим дистрибутерима продаја те робе на истом подручју забрањена. Оваква пракса за последицу има поделе тржишта и територија.

Б

БАРИЈЕРЕ ЗА УЛАЗАК НА ТРЖИШТЕ

У теорији права конкуренције и економије, баријерама за улазак се сматрају препреке које отежавају или спречавају улазак на одређено тржиште. Израз се може односити на препреке које су последица постојеће структуре на тржишту, али и деловања државе која доношењем појединих прописа може представљати „извор“ препрека. Баријере штите постојеће учеснике на тржишту и ограничавају конкуренцију.

BID RIGGING (*engl.*)

„Намештена понуда“, односно тајно договорена понуда понуђача у поступку јавних набавки, са циљем да се елиминише конкуренција.

БЛОК ИЗУЗЕЋА

(*енгл. Block exemption regulations - BER*)

Блок изузећа, односно прописима обухваћени споразуми који су изузети од забране, настала су на основу вишедеценијске праксе Европске комисије при одлучивању о забрани одређених категорија споразума. Прописима о блок изузећу споразума се дефинишу посебни услови под којима одређени споразуми могу бити изузети од забране. Ради се о специфичним споразумима којима се ограничава конкуренција, али који доводе до економског развоја, као што су, на пример, споразуми о специјализацији, споразуми о истраживању и развоју или споразуми о вертикалним односима између учесника на тржишту. Прописи о групним из-

узећима од забране, утврђују читаву листу услова које мора да задовољи одређени рестриктивни споразум да би могао да буде изузет од забране. Споразуми који испуњавају услове за изузеће по основу прописа о блок изузећима, не подносе се Комисији на изузеће. Чланом 13. Закона о заштити конкуренције, је прописано да Влада ближе уређује посебне услове за изузеће споразума и у том смислу је донело неколико подзаконских аката.

В

ВЕРТИКАЛНИ СПОРАЗУМ

Споразум закључен између учесника на тржишту, који послују на различитим нивоима производног или дистрибутивног ланца. Овим споразумом се уређују услови под којима се могу куповати, продавати или препродавати производи или услуге.

Пример:
споразум о дистрибуцији

Г

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОРАТ ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ ЗА КОНКУРЕНЦИЈУ

(engl. Directorate General for Competition of the European Commission)

Надлежан за политику конкуренције ЕУ. Комисија има могућност да испита све повреде конкуренције у ЕУ које имају утицај на трговину између Држава чланица, као и да испита концентрације изнад одређене величине. Деловање Комисије у сегменту политике конкуренције не подлеже одобрењу Савета ЕУ, Европског парламента, нити националних управних или правосудних органа. Ово је једна од ретких политика ЕУ где Европска комисија поступа непосредно против појединца, односно учесника на тржишту и може да му изрекне новчане санкције.

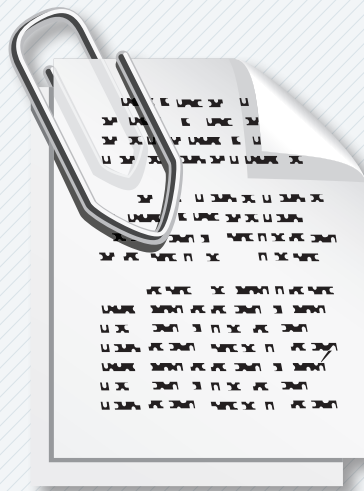

Д

DE MINIMIS

(Споразуми мањег значаја)

Споразуми између учесника на тржишту чији укупни тржишни удео на релевантном тржишту не прелази одређен праг прописан Законом о заштити конкуренције. Споразуми мањег значаја су дозвољени, осим ако је циљ хоризонталног споразума одређивање цена или ограничавање производње или продаје, односно подела тржишта снабдевања,

као и ако је циљ вертикалног споразума одређивање цене, односно поделе тржишта.

ДИСКРИМИНАЦИЈА ЦЕНАМА

(енгл. Price Discrimination)

Представља један од видова злоупотребе доминантног положаја учесника на тржишту. Врши се кроз наплаћивање различитих цена за исте или сли-

чне производе различитим купцима чиме их доминантни учесник на тржишту доводи у неповољнији положај у односу на конкуренте. Најчешће се врши кроз одобравање одређених попушта групи купаца, као што су тзв. награде за верност (енгл. loyalty rebate) и циљани попусти које произвођачи дају дистрибутерима након што ови у одређеном периоду остваре циљани ниво продаје (енгл. targeted rebate).

ДОМИНАНТАН ПОЛОЖАЈ НА ТРЖИШТУ

Учесник на тржишту има овакав положај када због своје тржишне снаге може да се понаша у значајној мери независно у односу на конкуренте, купце, добављаче или потрошаче. Овакав положај одређеног учесника на тржишту не мора да значи да он има и монопол на одређеном тржишту. Тржишна снага се утврђује у односу на релевантне економске и друге показатеље, а један од њих је тржишни удео већи од 40% на релевантном тржишту.

E

ЕКСКЛУЗИВНА ДИСТРИБУЦИЈА

Систем дистрибуције у коме произвођач, односно добављач даје купцу (дистрибутеру) јединствено право продаје његових производа на одређеном географском подручју. Сматра се вертикалним ограничењем конкуренције.

ЕКОНОМИЈА ОБИМА

(енг. Economies of Scale)

Смањење просечних трошкова (трошкова по јединици производа), односно уштеде до којих долази услед

повећања обима производње. Са повећањем обима производње смањују се просечни трошкови, јер се укупни трошкови распоређују на већи број јединица производа.

ЕКОНОМИЈА ОПСЕГА

(енгл. Economics of Scope)

Смањење трошкова, односно уштеде које су последица ширења асортимана производа. Испољава се у нижим укупним трошковима производње када се исти капацитети користе за производњу више различитих производа, у односу на збир трошкова произвођаче тих производа када би се сваки од њих производио одвојено.

Z

ЗАЈЕДНИЧКО УЛАГАЊЕ

(енгл. Joint Venture)

Један од Законом предвиђених начина на који долази до концентрације, којим се стиче заједничка контрола над постојећим учесником на тржишту, или заједнички оснива нови учесник на тржишту, који послује на дугорочној основи и има све функције независног учесника.

У појединим случајевима, заједничко улагање може бити оцењено као споразум, у смислу одредби Закона о заштити конкуренције, уколико има

за циљ координацију тржишних активности између два или више учесника на тржишту, који задржавају своју правну независност.

ЗАКОН О ЗАШТИТИ КОНКУРЕНЦИЈЕ

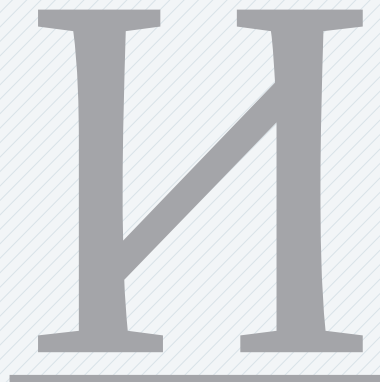
Први Закон о заштити конкуренције донет је 2005. године и тим законом је основана Комисија за заштиту конкуренције. Актуелни закон, који се у Србији примењује од новембра 2009. године, садржи низ унапређења и новина у односу на дотадашњи правни режим у овој области. Закон је претрпео значајне измене и допуне 2013. године

ЗАКОНСКИ МОНОПОЛ

Ситуација у којој искључиво држава организује производњу или пружање услуга, односно поверења те послове одређеном учеснику на тржишту. Најчешће се среће у областима попут железничког саобраћаја, комуналних делатности, електропривреде.

ЗЛОУПОТРЕБА ДОМИНАНТНОГ ПОЛОЖАЈА НА ТРЖИШТУ

Радње које предузима учесник на тржишту који има доминантан положај, а којима се ограничава, нарушава или спречава конкуренција. На пример: ограничење производње, тржишта или техничког развоја, наметање било посредно или непосредно неправедне куповне или продајне цене или други неправедни услови пословања, радње којим се примењују различити услови пословања на исте послове са различитим учесницима на тржитиу и радње којима се закључивање уговора условљава додатним обавезама које нису у вези са предметом уговора

ИНИЦИЈАТИВА ЗА ПОКРЕТАЊЕ ПОСТУПКА ПОВРЕДЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Акт којим се Комисији предлаже да покрене поступак ради утврђивање евентуалне повреде конкуренције. Може је поднети свако лице (правно или физичко, државни орган ...). Подносилац иницијативе нема статус странке у поступку. Комисија на основу достављених иницијатива може покренути поступак, а идентитет подносиоца иницијативе може бити заштићен, ако он то жели.

ИНТЕР-БРЕНД КОНКУРЕНЦИЈА

(енгл. *Inter-Brand Competition*)

Конкуренција између учесника на тржишту који су развили своје брендове са циљем да се они разликују и „препознају“ у односу на друге брендове на истом сегменту тржишта (пример - Coca-Cola и Pepsi).

ИНТРА-БРЕНД КОНКУРЕНЦИЈА

(енгл. *Intra-Brand competition*)

Конкуренција кроз цене или друге услове, нпр. између дистрибутера или продаваца, или између два дистрибутера која се односи на исти бренд.

J

ЈАВНЕ НАБАВКЕ

Посебним законом утврђени обавезујући поступци при куповини роба и услуга, уступања радова, закупа или најма од стране корисника буџетских средстава и других органа, организација и привредних субјеката чији је оснивач држава. Обављају се, углавном, на бази расписаних јавних позива. Уочена је пракса да учесници на тржишту прибегавају недопуштеном манипулисању понудама при јавним набавкама.

K

КОНКУРЕНТНОСТ

Способност земље да у слободним и равноправним тржишним условима производи робе и услуге које пролазе тест међународног тржишта, уз истовремено задржавање и дугорочно повећање реалног дохотка становништва.

КОНКУРЕНЦИЈА

Један од основних принципа тржишне економије. Претпоставља да се учесници на тржишту међусобно так-

миче за купце својих производа или услуга, те да је свака пословна активност предмет конкурентског притиска од стране других учесника на тржишту.

КОМИСИЈА ЗА ЗАШТИТУ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Комисија је самостална и независна организација, која врши јавна овлашћења у складу са Законом о заштити конкуренције. Почела са радом, у складу са Законом о заштити конкуренције из 2005. године, након образовања првог Савета, априла 2006. године. Органи Комисије су председник Комисије и Савет Комисије. Председник и чланови Савета бирају се из реда угледних стручњака из области права и економије. Њих именује Народна скупштина, а мандат им је пет година, уз могућност поновног избора. Комисија је надлежна да решава о правима и обавезама учесника на тржишту, одређује управне мере, учествује у изради прописа који се до-

носе у области заштите конкуренције, доноси упутства и смернице које позитивно утичу на заштиту конкуренције. Комисија, такође, прати и анализира услове конкуренције на појединачним тржиштима и у појединачним секторима и предузима активности на развијању свести о потреби јачања заштите конкуренције.

КОНЦЕНТРАЦИЈА

Стицање (непосредне или посредне) контроле од стране једног или више учесника над другим учесником/учесницима на тржишту, или делом, односно деловима учесника на тржишту, који могу представљати самосталну пословну целину. Настаје и у случају статусних промена, или заједничког улагања у циљу стварања новог учесника на тржишту, или стицања заједничке контроле над постојећим учесником. Обавеза подношења захтева за одобрење концентрације Комисији за заштиту конкуренције, постоји уколико су испуњени услови предвиђени

Законом, то јест да се ради о концентрацији и да су испуњени такозвани „прагови“ за пријављивање.

КОЛЕКТИВНА ДОМИНАЦИЈА

Положај који могу да имају два или више правно независна учесника на тржишту, ако су повезани економским везама тако да на релевантном тржишту заједнички наступају, или делују као један учесник.

КАРТЕЛ

Рестриктивни споразум закључен између конкурента, усмерен на спречавање или ограничење конкуренције, обично са циљем повећања цена и профита учесника који су укључени у споразум. Сматра се најтежим обликом повреде конкуренције. Штетан је како за потрошаче, тако и за друштво у целини управо због чињенице да су учесници у споразуму искључили конкуренцију и тиме створили услове за повећање цена или погоршање односно спречавање побољшања квалитета.

Л

ЛИНИЕНСИ - ПРОГРАМ ОСЛОБАЂАЊА ОД КАЗНЕ

(енг. *Leniency Programme*)

Односи се на могућност да учесник у рестриктивном споразуму који први пријави његово постојање, или достави доказе на основу којих Комисија може да донесе решење о повреди конкуренције, буде ослобођен од обавезе плаћања казне (*immunity*), односно, ако није први, да му се казна умањи (*leniency*). У америчком федералном праву присутна од 1978. а у праву ЕУ од 1996. године. Ову врсту ослобађања односно умањења не могу да добију иницијатори („коловође“) картелског споразума.

М

МАРКЕТ ТЕСТ

Комисија овим термином означава фазу у поступку испитивања повреде конкуренције, која укључује Обавештење о предлогу обавеза које је спремна добровољно да преузме странка против које је покренут поступак, које се објављује на интернет страници Комисије и којим се позивају заинтересоване стране да доставе примедбе, ставове и мишљења на објављени предлог. Уколико Комисија прихвати предлог, доноси се закључак о прекиду поступка.

МЕРА ДЕКОНЦЕНТРАЦИЈЕ

Ако Комисија за заштиту конкуренције утврди да је спроведена концентрација учесника на тржишту није одобрена у складу са Законом или да нису извршени услови и обавезе, у случају условног одобравања концентрације, она може донети решење којим ће учесницима у концентрацији изрећи адекватне мере са циљем успостављања или очувања конкуренције на релевантном тржишту. Том приликом, Комисија налаже учесницима да изврше поделу привредног друштва, отуђе акције или уделе, раскину уговор или изврше друге радње у циљу успостављања стања пре спровођења концентрације.

МЕЂУНАРОДНА МРЕЖА ЗА ЗАШТИТУ КОНКУРЕНЦИЈЕ

(енгл. *International Competition Network - ICN*)

Неформална глобална мрежа тела за заштиту конкуренције. Кроз Мрежу се размењују искуства и најбоље праксе о питањима конкуренције имајући у

виду глобализацију светске привреде. Основана у Њујорку (САД) октобра 2001. године. Ради на уједначавању стандарда у примени политике заштите конкуренције које издаје у облику препорука које нису обавезујуће за чланове Мреже. Комисија за заштиту конкуренције Републике Србије члан је Међународне мреже за заштиту конкуренције.

МЕРА ПОНАШАЊА

Налог Комисије да учинилац повреде конкуренције предузме одређену радњу или да се уздржи од предузимања одређених радњи, у циљу от-

клањања утврђене повреде конкуренције, односно спречавања могућности настанка исте или сличне повреде.

ЗАШТИТА (ИЗВОРА) ПОДАТАКА

У поступцима пред Комисијом за заштиту конкуренције, на захтев странке, лица које је подносилац иницијативе за испитивање повреде конкуренције или трећег лица које је доставило, односно ставило на увид тражене податке у поступку, може се одредити мера заштите извора података или одређених података (заштићени подаци), ако се оцени да је интерес подносиоца тог захтева оправдан и да је по значају битно већи у односу на интерес јавности у погледу предмета тог захтева.

Подносилац захтева за заштиту података дужан је да образложи могућност настанка знатне штете због откривања извора података, односно података на које се захтев односи. Заштићени подаци немају својство информације од јавног значаја, у смислу закона којим

се уређује слободан приступ информацијама од јавног значаја.

МЕРА ЗАШТИТЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Колоквијално позната и као „казна,“ представља новчани износ у висини до 10 одсто укупног годишњег прихода учеснику на тржишту, у случају да је решењем утврђена повреда конкуренције или у другим случајевима предвиђеним Законом.

МОНОПОЛ

Облик несавршене конкуренције где целокупну понуду контролише један учесник на тржишту. Најчешће се јавља у производњи производа и пружању услуга код којих не постоје супститути, у гранама у којима је улазак конкурената веома отежан или онемогућен.

Уколико се на страни тражње појављује само један купац производа или услуга, такво тржишно стање назива се **МОНОПСОН**.

МОНОПОЛИСТИЧКА КОНКУРЕНЦИЈА

Облик несавршене конкуренције где у понуди учествује велики број тржишних учесника различите величине и тржишне снаге, који нуде производе који су међусобно диференцирани по неком свој обележју. На оваквим тржиштима не постоје значајне препреке за улазак конкурената..

МОНОПОЛИСТИЧКА РЕНТА

Синоним за зараду учесника на тржишту која значајно прелази уобичај-

ни поврат уложеног капитала, а која је најчешће последица монопола или картела на одређеном тржишту.

МОЋ КУПАЦА (енгл. *Buyer Power*)

Способност купаца (једног или више њих) да, због свог економског значаја и снаге на тржишту, добију повољније услове куповине од добављача. Снажни купци могу да допринесу ценовној равнотежи у односу на снажне продавце, али и да утичу негативно на тржиште уколико је са друге стране продавац који има мању тржишну моћ.

Н

НАКНАДА ШТЕТЕ

Штета која је учесницима на тржишту проузрокована актима и радњама који представљају повреду конкуренције, остварује се у парничном поступку, пред надлежним судом. Решење Комисије о повреди конкуренције не претпоставља да је штета наступила, већ се она мора доказивати у парничном поступку.

НЕЛОЈАЛНА КОНКУРЕНЦИЈА

Конкурентска борба недопуштеним методама и средствима, којим се на-

носи или може нанети штета другим конкурентима, правним лицима, потрошачима, па чак и националној привреди. Ради се о институту трговинског права и не представља, као таква, предмет из материје у надлежности Комисије, мада у одређеним случајевима повреде конкуренције могу постојати паралелно са нелојалном конкуренцијом.

НЕНАЈАВЉЕНИ УВИЂАЈ

(енгл. *Dawn Raid*)

Овлашћени службеници Комисије имају могућност да изврше радњу ненајављеног увиђаја и уђу у просторије странке, без посебне судске одлуке. То се чини у ситуацији када се основано сумња да постоји опасност уклањања или измене доказа који се налазе код странке или трећег лица. У оквиру увиђаја, службено лице Комисије има законско овлашћење да привремено одузме исправе и ствари пронађене током увиђаја, а које могу бити од значаја за одлучивање у поступку.

НЕСАВРШЕНА КОНКУРЕНЦИЈА

Стање на тржишту на коме постоји ограничен број тржишних актера, који се понашају као „price maker”, односно у својој пословној политици се руководе одређивањем цена и количина. Тржишта несавршене конкуренције карактерише извештан степен ограничености уласка и изласка других привредних субјеката.

O

ОБАВЕШТЕЊЕ О УТВРЂЕНИМ ЧИЊЕНИЦАМА У ПОСТУПКУ

Комисија пре доношења решења о повреди конкуренције, доставља странкама Обавештење о утврђеним чињеницама, доказима и другим елементима на којима ће засновати своје решења и позиваће странке да се о тим наводима изјасне. Овим се обезбеђује поштовање начела саслушања странке и правичности поступка пред Комисијом и омогућава се да се странка упозна са оценом Коми-

сије у погледу законитости акта/радње странке и могућношћу изрицања мере заштите конкуренције и да се на све те наводе изјасни и изнесе своје виђење чињеница и права. Тек након разматрања одговора странке на Обавештење о утврђеним чињеницама, Комисија ће донети коначну одлуку.

ОЛИГОПОЛ

Облик несавршене конкуренције где се на страни понуде појављује мали број учесника на тржишту, који имају значајна тржишна учешћа и који су свесни узајамне зависности њихових пословних одлука. На пример, уколико један учесник донесе одлуку о промени цене свог производа, то ће нужно изазвати прилагођавање конкурената. Јављају се на оним тржиштима где је конкурентима улазак отежан. На олигополском тржишту је могућа јака конкуренција, али су, с друге стране, такве тржишне структуре подобне и за успостављање картела. Најједноставнији облик олигопола је дуопол, где се на страни по-

нуде појављују само два продавца у узајамном конкурентском односу, при чему сваки од њих приликом доношења својих пословних одлука узима у обзир активности другог. Уколико се на страни тражње појављује неколико купаца са значајном тржишном снагом, такво тржишно стање се назива олигопсон, а уколико у тражњи учествују само два купца, у питању је дуопсон.

ОВЛАШЋЕНО СЛУЖБЕНО ЛИЦЕ (енгл. *Case Handler*)

Такође познати и као обрађивачи предмета (енгл. *case handlers*), лица из састава Стручне службе Комисије за заштиту конкуренције која воде испитни поступак, а која одређује председник Комисије, за сваки појединачни случај. У испитном поступку се предузимају све потребне доказне радње у циљу правилног утврђивања чињеничног стања, а нарочито се узимају изјаве странака, сведока, обавља се вештачење, прибављају се подаци, исправе и ствари, врши увиђај и привремено одузимање ствари.

ПОЛИТИКА ЗАШТИТЕ ПОЛИТИКА ЗАШТИТЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Важан део економске политике којом се тежи остварењу слободне и фер тржишне утакмице, између осталог кроз усвајање и примену прописа о заштити конкуренције.

ПОВРЕДА КОНКУРЕНЦИЈЕ

Радње или акти учесника на тржишту који за циљ или последицу имају или

могу да имају значајно ограничавање, нарушавање или спречавање конкуренције. Под повредама конкуренције се подразумевају рестриктивни споразуми и злоупотреба доминантног положаја.

ПРАВНИ (ТЕХНОЛОШКИ) МОНОПОЛ

Монопол установљен законом или неким другим правним актом. Најчешће се среће у производњи која је базирана на праву искључивог коришћења заштићених проналазака (патената, жигова и сл.).

„ПРАГОВИ“ (УСЛОВИ) ЗА ПРИЈАВУ КОНЦЕНТРАЦИЈЕ

Концентрација између учесника на тржишту мора бити пријављена Комисији уколико се пређе економски „праг“, односно уколико је укупан приход свих учесника у концентрацији у претходној години већи од 10 милиона евра, с тим што најмање је-

дан учесник на тржишту Србије има укупан приход већи од 10 милиона. Други праг за пријаву подразумева да укупан годишњи приход најмање два учесника у концентрацији остварен на тржишту Србије износи више од 20 милиона евра у претходној години, с тим да најмање два учесника у концентрацији имају приход већи од милион евра у истом периоду. Ако концентрација пређе било који од ова два прага, наступа обавеза њене пријаве Комисији.

ПРОЦЕСНИ ПЕНАЛ

Мера коју изриче Комисија за заштиту конкуренције учеснику на тржишту за сваки дан понашања супротно налогу Комисије датом у поступку, или непоступања по налогу, односно ако: 1) не поступи по захтеву Комисије да јој достави тражене податке или јој пружи лажне или непотпуне податке, онемогући јој улазак у просторије или на други начин спречи увиђај, односно достави јој или саопшти нетачне, непотпуне или лажне податке 2) не

поступи по привременој мери коју јој изрекне Комисија 3) не поднесе захтев за концентрацију у прописаном року. Пенали могу износити од 500 до 5.000 евра (у динарској противвредности) за сваки дан понашања супротно налогу Комисије, односно непоступања по налогу, али не могу бити већи од 10 одсто укупног годишњег прихода тог учесника на тржишту.

ПРЕДАТОРСКЕ ЦЕНЕ

(енгл. *Predatory Pricing*)

Ценовна стратегија доминантног учесника на тржишту који формира своју цену испод трошкова, са циљем да присили постојеће конкуренте да изађу са тржишта, односно да спречи улазак потенцијалних конкурената, који не могу да обезбеде исту или нижу цену. На тај начин доминантни учесник јача свој доминантни положај. Након постизања циља, доминантан учесник по правилу надокнађује свесно претпрпљене губитке тако што повећава своје цене.

ПОВЕРЕНИК ЗА НАДЗОР

Правно или физичко лице које се именује у случају условног одобравања концентрације учесника на тржишту, који надзире спровођење договорених мера. Њега именују странке у поступку, уз сагласност Комисије за заштиту конкуренције. Повереник закључује уговор са странкама, који, Комисија такође мора да одобри. Задатак повереника је да предлаже, али и да наметне странкама решења која ће обезбедити извршење утврђених

мера. Он може да наложи и продају предузећа без одређивања најниже цене, у случају да је то предвиђено као мера, а странке је не изврше у утврђеном року.

ПРИВРЕМЕНЕ МЕРЕ КОМИСИЈЕ

Ако постоји опасност од наступања ненадокнадиве штете за лица на које се непосредно односе радње или акти који су предмет поступка пред Комисијом, председник Комисије може закључком да наложи престанак вршења одређених радњи или примене аката, односно обавезу предузимања радњи којима се спречавају или отклањају њихове штетне последице. По жалби против овог закључка одлучује Савет Комисије.

ПРОГРАМ УСАГЛАШЕНОСТИ

(енгл. *Compliance Programme*)

Програм усклађивања пословања учесника на тржишту са прописима којима се уређује заштита конкуренције.

P

РЕЛЕВАНТНО ТРЖИШТЕ ПРОИЗВОДА

Скуп робе, односно услуга које потрошачи и други корисници сматрају заменивим у погледу њиховог својства, уобичајне намене и цене.

РЕЛЕВАНТНО ГЕОГРАФСКО ТРЖИШТЕ

Територија на којој учесници на тржишту учествују у понуди или потражњи и на којој постоје исти или

слични услови конкуренције, а који се битно разликују од услова конкуренције на суседним територијама. Одређује се на основу критеријума процене могућности опредељивања купаца за куповином робе или услуга у другим релевантним географским областима, односно процене могућности учесника на тржишту из других географских подручја да понуде робу или услуге.

РЕСТРИКТИВНИ СПОРАЗУМ

Споразум између учесника на тржишту који има за циљ или последицу значајно ограничавање, нарушавање или спречавање конкуренције на територији Србије. Може бити у облику уговора, појединих одредби уговора, изричитих или прећутних договора, усаглашене праксе, као и у облику удруживања учесника на тржишту. Рестриктивним споразумом се може утицати на одређивање куповне или продајне цене или на друге услове

трговине, ограничавање или контролу производње, тржишта, техничког развоја или инвестиција, примену неједнаких услова пословања на исте послове у односу на различите тржишне субјекте, условљавање закључивања уговора или споразума прихватањем додатних обавеза које нису везане за предмет споразума или поделу тржишта или извора набавки. Рестриктивни споразуми су забрањени и ништавни, осим уколико не доприносе унапређењу производње и промета, односно уколико подстичу технички и економски напредак, под претпоставком да обезбеђују потрошачима правичан део користи и да не искључују конкуренцију на релевантном тржишту или његовом битном делу.

Рестриктивни споразуми могу бити изузети од забране путем такозваног „блок изузећа.“ Ако нису изузети овим путем, могу бити предмет појединачног изузећа, ако су за то испуњени законски услови. О појединачном изузећу одлучује Комисија.

С

САВРШЕНА КОНКУРЕНЦИЈА

Савршено конкурентно тржиште карактерише постојање великог броја независних тржишних учесника, од којих ниједан није у могућности да утиче на цену производа. Учесници на тржишту нуде једнообразан производ, постоји апсолутна слобода уласка и изласка са тржишта и савршена информисаност о ономе што се догађа на тржишту. Услед нереалности појединих полазних претпоставки, савршена конкуренција се сматра теоријским моделом.

СЕКТОРСКА АНАЛИЗА

У случајевима када кретање цена или неке друге околности указују на могућност нарушавања, ограничавања или спречавања конкуренције, Комисија за заштиту конкуренције може анализирати стање конкуренције у одређеној привредној грани или одређене категорије споразума у различитим гранама. Ова врста анализе назива се и секторска анализа. За потребе израде секторске анализе, Комисија може од учесника на тржишту да захтева све неопходне споразуме, одлуке или обавештења у погледу усаглашених пракси. Извештај о секторској анализи је јавно доступан, с тим што одређени подаци могу бити заштићени.

СИЛАЗНО ТРЖИШТЕ (*engl. Downstream market*)

Тржиште на следећем нивоу производног или дистрибутивног ланца, испод одређеног тржишта. Тако је, рецимо,

дистрибуција воћних сокова силазно тржиште у односу на производњу воћних сокова.

СПОРАЗУМ О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ

Споразум о стабилности и придруживању између Републике Србије са једне стране и ЕУ и њених Држава чланица са друге стране, који је потписан 29. априла 2008. године. У члану 73. Споразум изричито предвиђа да ће „Србија формирати оперативно независно тело којем ће се поверити овлашћења неопходна за потпуну примену политике заштите конкуренције, односно спречавање споразума између предузећа, одлуке удружења предузећа и усаглашену праксу између предузећа чији је циљ или последица спречавање, ограничавање или нарушавање конкуренције“.

СТРУКТУРНА МЕРА

Спада у мере отклањања повреде конкуренције, а изриче је Комисија за заштиту конкуренције решењем, у случају да се утврди значајна опасност од понављања исте или сличне повреде као последице саме структуре учесника на тржишту. Комисија може да одреди меру која би имала за циљ промену у структури ради отклањања такве опасности, односно успостављања структуре која је постојала пре наступања утврђене повреде. Структурна мера одређује се само ако нема могућности за одређивање једнако или приближно делотворне мере понашања или ако би одређивање мере понашања представљало већи терет за учесника на тржишту него конкретна структурна мера, односно ако раније изречена мера понашања поводом исте повреде конкуренције није спроведена у целини. Структурна мера може да предвиди обавезу развргавања настале структуре учесника на тржишту, нарочито путем

продаје појединих његових делова или имовине другим лицима која нису повезана са учесником на тржишту.

ССНИП ТЕСТ

(енгл. Small, but Significant Non-transitory Increase in Price)

Тест претпостављеног монополског повећања цена користи се у циљу утврђивања најужег релевантног тржишта за

одређену робу или услугу, на којем би претпостављени монополиста могао профитабилно да примени мало, али значајно и трајније повећање цена.

САМООЦЕЊИВАЊЕ

(енгл. Self-Assessment)

Поступак у којем саме фирме које желе да закључе одређени рестриктивни споразум или спроведу одређену концентрацију на основу важећег законодавног оквира процењују да ли рестриктивни споразум односно концентрација треба да се пријави Комисији ради изузећа односно одобрења.

СПОРЕДНА ОГРАНИЧЕЊА

(енгл. Ancillary Restraints)

Појам се односи на ограничења која не представљају примарни циљ споразума, односно концентрације, али се сматрају неопходним за њихово остваривање.

T

ТРЖИШНА СНАГА

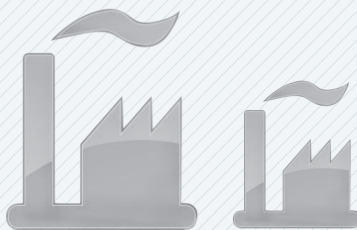
Утврђује се у односу на релевантне економске и друге показатеље, а посебно у односу на структуру релевантног тржишта, тржишни удео учесника на тржишту, стварне и потенцијалне конкуренте, економску и финансијску снагу, степен вертикалне интегрисаности, предност у приступу тржиштима снабдевања и дистрибуције, правне и чињеничне препреке за приступ других учесника тржишту, снагу купца, технолошке предности, као и права интелектуалне својине.

B

БЕРКА ФИРМА

(engl. Subsidiary)

Друштво унутар одређеног концерна у којем „мајка фирма“ држи већински удео, односно има већинско право одлучивања.

U

УГОВОР О ФУНКЦИОНИСАЊУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ (УФЕУ)

Уговор су формално потписали шефови држава и влада 27 Држава чланица ЕУ 13. децембра 2007. године у Лисабону, али Уговор је ступио на снагу 01.12.2009. године. Лисабонским уговором се Европска унија и Европска заједница спајају у јединствену Европску унију, а Унија замењује и наслеђује претходну Европску заједницу. Правила конкуренције су садржана у члановима 101. до 106. Уговора о функ-

ционисању ЕУ (УФЕУ), с тим што се члановима 101. и 102. уређује материја која се односи на рестриктивне споразуме и забрану злоупотребе доминантног положаја. Одредбе чланова 101. и 102. УФЕУ остале су непромењене од изворног Уговора о оснивању Европске економске заједнице, који је ступио на снагу 1958. године (тадашњи чланови 85. и 86.).

УЧЕСНИК НА ТРЖИШТУ

(енгл. *Undertaking*)

Свако правно или и физичко лице које, непосредно или посредно, стално, повремено или једнократно учествује у промету робе, односно услуга, независно од његовог правног статуса, облика својине или држављанства, односно државне припадности. Учесник на тржишту може бити, између осталог, привредно друштво, предузетник, али и државни орган, орган територијалне аутономије и локалне самоуправе, синдикат, удружење, спортска органи-

зација, установа, задруга, носилац права интелектуалне својине, јавно предузеће и привредно друштво које обавља делатност од општег интереса.

УЗЛАЗНО ТРЖИШТЕ

(енгл. *Upstream Market*)

Тржиште на претходном нивоу производног или дистрибутивног ланца. На пример, производња и дистрибуција воћних сокова била би узлазно тржиште у односу на продају сокова крајњим потрошачима.

FREE RIDING

Погодност коју остварује учесник на тржишту користећи активности других учесника, али без плаћања или поделе трошкова.

ХАРД КОР КАРТЕЛ

(енгл. *Hardcore Cartel*)

Споразум који садржи ограничења која су, по самом свом циљу, супротна прописима којима се уређује заштита конкуренције и за које је практично немогуће да буду одобрени од стране тела за заштиту конкуренције. Код хоризонталних споразума (споразум између конкурената) ради се о споразуму који одређује цене, дели тржишта, или ограничава производњу, док су код вертикалних споразума (споразум између учесника на тржишту који

послују на различитом нивоу производње или дистрибуције) у питању споразуми који садрже обавезу о висини препродајне цене, или апсолутна територијална ограничења.

ХХ ИНДЕКС КОНЦЕНТРАЦИЈЕ ТРЖИШТА

(енгл. *Herfindahl-Hirschman Index - ННН*)

Индекс који мери степен концентрације на релевантном тржишту и представља збир квадрата појединачних процентуалних удела свих учесника. Промена (делта) ННН представља двоструки производ тржишних удела учесника у концентрацији, односно промену вредности ННН након спровођења концентрације у односу на његову вредност пре спровођења концентрације.

ХАРВАРДСКА ШКОЛА

(енгл. *Harvard School*)

Школа мишљења о политици и праву конкуренције основана на Универзитету Харвард, САД. Почива на тео-

рији према којој структура тржишта утиче на понашање учесника на том тржишту, а опет њихово понашање повратно даје карактеристике том тржишту, односно на формули S (structure of the market) C (conduct of firms on the market) P (performance of the market). Управо ова формула постала је основа за анализу тржишта при оцени ефеката које има деловање учесника на само тржиште. Харвардска школа даје предност заштити малих учесника на тржишту и противи се претераној концентрацији привредних сектора.

ХОРИЗОНТАЛНА ВЛАСНИЧКА ТРАНСФОРМАЦИЈА

Интеграција стварних или могућих конкурената; Ова врста трансформације најизразитије ограничава конкуренцију.

Ч

ЧИКАШКА ШКОЛА

(енгл. *Chicago School*)

Школа мишљења развијена на Универзитету у Чикагу, САД. Поборници ове школе дају предност укрупњавању привреде, јер верују у способност тржишта да готово само, без икакве интервенције државе и њених контролних тела или уз веома ограничену интервенцију, успостави ефикасну тржишну утакмицу. Они такође сматрају да тржиште само „кажњава“ неефикасне компаније. Најтврдокорнији међу правницима из ове школе сматрају да право конкуренције треба да се бави искључиво тврдокорним картелима и концентрацијама које стварају монопол, без залажења у „бенигније“ облике понашања на тржишту..

Ш

ШЕРМАНОВ ЗАКОН

(енгл. *Sherman Antitrust Act*)

Сматра се првим законом који је за циљ имао спречавање појава као што су монополизација тржишта и картелски споразуми. Усвојен у САД, 1890. године, познат је по имену његовог предлагача, сенатора Џона Шермана. Регулисао је све форме „конспирација“ учесника на тржишту против слободне трговине, а и данас се дефинише као одредница конкурентске позиције америчке привреде и предузетништва.

*Ова публикација нема правну снагу ниш
на било који начин обавезује Комисију, већ
служи као збирка појмова који могу користити
онима који се не баве професионално
правом заштите конкуренције.*

*Ова брошура се сматра
службеним материјалом који
служи за рад Комисије за
заштиту конкуренције.*

Комисија за заштиту конкуренције
Савска улица број 25, Београд

Тел.: +381 1138111954
Факс: +381 113811999
office.kzk@kzk.gov.rs
www.kzk.gov.rs

Дизајн и прелом: Габријела Поповић
Штампа: ЈП "Службени гласник"
Тираж: 500
Бесплатан примерак

